

Rīts: Svētdiena, 23. jūnijs, 1935

Pusnakts roze Bet Vītoliņš jau zināja, ka būs labi, viss

— Pulkstens septiņos vakarā nezināmā virzienā pirmais neprecēto vilciens atstāj Pīgas pasažieru piestātņi... Pulkstenis..

Vakar vēl bija tālo, bet Jānim Vītoliņam likās, ka viņš jau tuvojās ministrijas ēkai, atgrūda parādes durvis un smagiem lēniem soļiem kāpa pa trepēm uz augšu Logs uz pagalmu kļuva tumšāks, vai tikai to nesāka aizsegt jau vakara pelēkie spārni?

No visiem papīriem, kas nekārtībā bija samesti uz galda, viņam pretim lūkojās lieli sarkani burti. Viņi bija kā dzīvi, viņi piekļiedza visu ministrijas ēku taisni ar tiem vārdiem, kurus šorīt Vītoliņš bija izla. sījis rīta laikrakstā:

— Pulkstens septiņos vakarā nezināmā virzienā...

Jānis Vītoliņš sakustējās krēslā, sapurināja kuplos matus, it kā gribēdams sakārtot domas. Izvilka pulksteni no kabatas, paskatījās. Vēl stunda līdz darba beigām Vēl daudzas stundas Hdz vilcienam. Tās aizskries ātri. Nemaz nepamanīs. Bet šī stunda, šī pēdējā stundai. . Alberts Sprūdi*

Vītoliņš juta, ka tā būs gara. Neizturēs. Un visa to laiku acu priekšā vēl lē-kās sarkanie burti un ausis piekļiegs viens vienīgs teikums: — Pulkstens septiņos vakarā...? Nē, neizturēs! Vītoliņš piecēlās un lēni tuvojās priekš-nieka galdam. — Kas tad Vītoliņa kungam? — tas uz> traukti jautāja, pametis nācējā acis. — Vai jūt neesiet slimis? Tāds izskats! Dieva dēļ, esiet mājās un liekaties gultā! — Nē, nekas. Esmu vesels, — teica Vītoliņš. — Priekšā tikai stāv daudzas skriešanas. Vai es nevarētu aiziet agrāk no darba? — Tā, — priekšnieks beidzot saprata. — Nūjā, jums jau Jānis vārdā. Lūdzu, lū-dzu! Kur tad domāji nosvinēt! Brauksit pie vecākiem uz laukiem? — Nē. Nezināmā virzienā... — Nu, visu labu! Daudz laimes! — Paldies, priekšnieka kungs! Bija tā, kā pasaule kļuvusi trīsreiz pla-šāka. Dīvos lēcienos Vītoliņš jau bija apak-šā garderobē, vienā mirklī paķēra mēteli un cepuri. — Sveiki! Un kamēr šveicara laimes vēlējumi izskanēja ^ vaļējās durvīs, Vītoliņš jau sen bi ja aiz stūra. Tik daudz kur viņam bija jāskrien, vai tikai visu varēs iespēt? Biļeti braucienam viņš bija rezervējis pa tālrūni. Tagad to vajadzēja paķert. Pie skrodera bija jāizņem uzvalks, gaišs vasaras uzvalks. Ekonomiskā veikalā vēl jāizvēlas vasarīga kakla saite un jaunas kurpes. Un tad kaut ko vajadzēja ielikt arī portfelī, jo šie tak bija viņa gaišākie svētki gadā, kurus šoreiz viņš gribēja nosvinēt nezināmā vietā. Nē, kājām viņš neapskries visu Rīgu! Važonis aizrāva Vītoliņu uz celtransu. Kad biļete bija kabatā, viņš devās uz kun. gu uzvalku meistara darbnīcu.

— Apskatāties taču, kā piegulst. Varbūt, jums liksies kas labojams.

— Nav laika! Nevienas minūtes! Pēc svētkiem.

Un viņš atkal sēdēja važoni, bet viņa domas skrēja ātrāk, nekā Rīgas ormaņu zirgi, Ar bailēm acīs viņš vēroja pircēju rindas pie ekonomiski veikala, garo asti, kurā viņam bija jāstājas. Pirksti iejuka raibu kakla saišu kaudzē un, kamēr sirds izvēlējās skaistāko, viņš juta, ka drupa 'vi-ņa nervi, kā katrs nevēlams sīkums tos plē-sa kā audeklu...

Ar kakla saiti un kurpēm padusē Vītoliņš atstāja veikalu. Pie švarca divas pudeles vīna, Kuzes saldumi vēl, — un viņš bija kļuvis trīskārt Jānis: pats Jānis, Jāņu tēvs un Jāņu māte.

Friziera veikalā, kur laipni piedāvāja smaržas un galvas mazgāšanu, viņš kļuva slapjš, it kā būtu nomazgāts viss.

Satrauktiem nerviem, bez elpas, pakām apkrāviem, viņš beidzot uzrāpās piektajā stāvā. Stunda vannā nebija tā karstākā stunda, kuru viņš piedzīvoja šinī pēcpusdienā. Jaunās kakla saites uzsiešana sagādāja sāpes. Kad trīs apkaklītes bija saņurcītas, arī tad vēl saitei nebija izdevies mezgls...

Un Vītoliņš juta atkal, kā drupa viņa nervi. 2. īsi pirms septiņiem Vītoliņš iesteidzās stacijā. Ejot pa peronu, viņš nemanīja, ka daudzus logos, paliecās galvas, viņu sveicinot, un pavīpsnāja daudzas lūpas, acīm iesmējoties: — Arī viņš... nezināmā virzienā... Vēl reizi viņš iemeta acis biļetē: piecpadsmītais vāgīšs, astoņi simti trīsdesmitā vieta. Uzmeklēja vāgīšs, iekāpa. Uz kūpēju dur. vīm bija apzīmēti vietu numuri. — cik lieliski iekārtots! — nodomāja Vītoliņš, un atrāva savas kupejas durvis. Bet jau nākošā mirkli viņš rāpās atpakaļ, kamēr lūpas izmeta nesakarīgus vārdus: — Atvainojos... kāda vieta... vai še brīva? . Sārts uztraukums krāsoja viņa vaigus

— Lūdzu, lūdzu! — smaidīja jaunkundze, balta kā krejmene, lapu zaļā jakā. "Viņa pavirzījās mazliet sāņus, pavilkdama arī svārciņus, lai Vītoliņš tiem neuzsestos virsū.

— Atvainojos... — viņš vēl stāvēja durvīs. Kūpēja bija tik šaura, jaunkundze tik smalka un trausla, ka tiešām viņš ne» iedrošinājās spraukties tai garām ar savu pilno portfeli

— Redzat, jauni vigi tūristu braucieniem, — skaidroja jaunkundze. — Koridors vidū, tāpēc kopējas tik šauras.

Nu tikai Vītoliņš to ievēroja, bet tanī pat acumirkli arī juta, ka nenožēlo savu

— Piedodat, lūdzu, centīšos neierobežot jūsu ērtības, — viņš teica, jau savaldīties mazliet, un sāka iekārtoties. Pakāra mēteli pie sienas, uzmeta portfeli plauktā.

Vakara saule spīdēja pa logu, pieliedams kupeju ar balti sārtu gaismu. Jaunkundzes lapu zaļais apģērbs apžilbināja viņa acis. Labu brīdi viņš neiedrošinājās pacelt tās augstāk par ceļgaliem. Viņa domas vēl ritēja vecajās sliedēs, satrauktā steigā. Viņš vēl redzēja priekšnieka seju ministri, jā, kas bija norūpējies par viņa izskatu. Laimes vēlējumi izskanēja viņam aiz muguras, kā tāli zvani. Skrodera spogulis atmeta viņa attēlu, drūzmējās pircēja rindas veikalā. Frizieru laipnību noskaloja auksta duša un tad... satrauktos nervus nomierināja zaļa gaisma..,

Lēni slīdot, sāka kustēties vilciens.

Līgo vilciens atstāja Rīgas pasažiera piestātai, tūkstošiem jaunas sirdis aizraudams pretim nezināmiem likteņiem...

Jaunkundze bija izlasījusi laikrakstu, salocīja un nometa solā. Ar visa miesu Vītoliņš juta, ka viņam jārunā.

— Kā jūs domājat, kurp mēs brauksim? — viņš sāka.

— Ja man būtu jāizvēlas, es izšķirtos par Siguldu, — un jaunkundze stāstīja par krāšņajām gravām, par pilsdrupām, par neaizmirstamiem Gaujas līčiem, kuros mūžīgi pogā lakstīgalas .

Mūžīgi, viņa teica, un Vītoliņš ticēja. Viņš skatījās viņas se. — Gatavs? — Vītoliņam drebēja balss, to jautājot. Ja nu kāda sevišķa apstākļa dēļ viņa uzvalks nebūtu pabeigts, ko tad? Šermuļi pārskrēja miesai, iedomājoties postu, ko tas sagādātu. — Tikko nobeidzām. No krūtīm nokrita šaubu un nemiera smagās bruņas. Vītoliņš atelpoja brīvāk. — Uzlaikosim, lūdzu.

labi, ja tikai bija gatavs, jo viņam nebija laika. Viņš uzrāva gan uzvalka plecos, apgriezās spoguļa priekšā, bet nepaskatījies stiklā, jau skaitīja naudu. viņā kā baltā ziedā, viņas dzidri zilajās acīs un nevarēja neticēt.

— Jums tik skaista balss, — viņš, brīdi klausījies, teica, — ka man liekas, — es sē-du kūpošos Gaujas līčos, kur klaiņā vakaru migla, kur ievas šūpo lakstīgalas un vīgu brīnišķās dziesmas.

— Jūs protat glaimot, — viņa piesarka, izsakot vārdus tā, ka tie pārspēja Vītoliņa uzburto gleznu skaistumu tieši ar savu sirsni, ar to nepasakāmo sievietes maigumu, kas valdzina pat viscietāko sirdi.

Un viņi runāja, viņi kļuva draudzīgi un atklāti. Vītoliņš stāstīja, ka viņš strādā ministrijā, viņam labs priekšnieks, kurš rūpējas par viņu vairāk, nekā par sevi. Liepājas apvidus ir viņa dzimtene, uz laukiem viņam ir mājas un vecāki Un viņam ir divdesmit trīs gadi.

Viņai bija deviņpadsmit. Viņa kalpoja konfekcijas namā no pus deviņiem rītā līdz pus sešiem vakarā parniecīgu algu. Ilgs darbs. Jā, un viņai nebija lauku māju, nebija vecāku, bet kā viņai gribētos šad tad aizbraukt uz laukiem, kur smaršo siens, kur sien sierus un pārguļ āboliņa šķūņos.

Un viņa nopūtās smagi. Dzīvē viņai neklājās viegli. -*• Kad es ņemšu atvaļinājumu, es labprāt jūs ielūgtu ciemos pie sevis. — Jūs būtu tik labs?! Arī viņai nācās atvaļinājums. Divas nedēļas. Viņi varēja to ņemt reizē. Tas būtu brīnišķīgs ceļojums cauri Zemgales lī-dzenam uz Liepāju, kur smaršo siens, kur pārguļ āboliņa šķūņos. Viņi norunāja laiku, kad atvaļināties. Un prieks tuvināja viņus vēl vairāk. — Vai mēs neiesim vakariņās? — jautāja Vītoliņš. Viņam bija tāda sajūta, it kā viens smags darbs padarīts. Tā cēla viņu ēstgribu. — Viens Dievs zina, cik ilgi vēl brauksim. Varbūt tā joņosim visu nakti, kamēr rotāsies saule. — Tas būtu brīnišķīgi I Bet man ir sviestmaizes. Vai drīkst tu tās piedāvāt? — Paldies. Es ceru, ka tās mums noderēs vēlāk. Bet vakariņas mēs varam ieturēt restorāna vāgī. Viņi cēlās un gāja garos koridoros, kas

i i

pilni jaunu smaidošu cilvēku, pilni dzīvības. Līgo dziesmas jau skanēja no viņu mutēm, smaržoja zāļu vainagi galvās. — Arī mēs nopirksim vainagus* — Nopirksim. Restorāna vāgī atgādināja ziedošu dārzu. Bērzu un ozolu meijas greznoja sienas, bet jaunieši staigāja vainagiem galvās, izskatīdamies kā viņojoša atauga lapotam galotnēm. Jāņu tēvs izsniedza alu ar zarainām kannām, bet Jāņu māte dalīja sierus un saldumus. Dziedāja skaļrunis, dziedāja viss restorāna vāgī i -Līgo!) Viņi ēda vakariņas un garšoja alu un vīnu. Cik sārts tas bija, tik sārta viņiem notvīka vaigi. Un viņi palika tur ilgi. Vīni līgoja Ddz ar pārējiem, viņus aizrāva kopējā līksmi, bas straume. — Cik labi dejot ejošā vilcienā, — teica jaunkundze, un viņas maigi zaļais ģērbs apvijās Vītoliņa gaišajam uzvalkam, kā plaukstošas lapas apvij bērzu. Nē, viņi nenobrauca, bet nodejoja kilometrus. 8. tumsa lauitusad vil maiga Juaja , Kago - ciens pieturēja nezināmā pietātnē. Tā tie-šām bija nezināma, uzraksts segts, spuldzes dzēstas. Bet jau nākošā mirkli visu ausis aplido» ja spārnots vārds: — Uz Zilo kalnu! — Uz Zilo kalnu! Līgol-Kur gan jaukāk varētu sagaidīt Jautu, ja ne senajā līgotāju svētnīcā?! Viņi negāja kājām. Simtiem pušķoti rati aizveda ļaudis, aizlocīdamies pa lielceļa kā dzīvs vilciens, dzirkstošs priekā un pārgalvībās, mirdzošs ugunīs un ziedos, skanošs dziesmās. Skaists vakars un neizmirstams brauciens tas bija... Zilais kalns grima tumsā, kad līgotāji izklīda tam apkārt, neskaitāmām dzīvības balsīm

pieskandinādami kluso vakara mieru. Sen, sen viņš nebija redzējis tik daudz cilvēku, nebija klausījis tik daudz jaunu siržu pukstienos pašos spēka un skaistuma gados.

Vēl līgotāji nebija atgīdušies no pārsteiguma, kuru tiem sagādāja neparastais brauciens, kad pēkšņi kalna galotnē iekvēlojās ugunis. Augsta torņa galā parādījās trīs Jāņa dēli, zaļa vara taurēm veldami svētku sākumu. No visiem pakalniem, no visām mājām atbildēja taurēm un ugunīm. Zilā nakts pārvērtās bezgalīgā pļavā, kas piebira neskaitāmiem uguns ziediem. Likās, kā kāds varens burvis tos izsēja pa visu zemi.

— Cik skaisti! — sauca jaunkundze, pieglauzdamās Vītoliņam. — Paskatāties, cik skaisti!

Un tas bija vairāk, ka skaisti, ko viņi redzēja.

Bengālisko uguņu apļietā Zilajā kalnā sākās Jāņu līgošana. Baltā kumeļā, vaiņagiem pušķots, Jānītis apjāja laukus, svētīdams druvas, svētīdams lopus un sanošu bišu stropus. Dziesma dzīvībai, dziesma auglībai plūda no tūkstošu krūtīm, cilvēki vienojās ar dievību svētākā dabas lūg-SUUil . . .

Atkal ieskanējās zaļa vara taures, un nākošā mirklī kalna pakājē apdzisa ugunis. Balti gaismotā galotnē zaļoja papardes krūms. Jauts apvilka burvju loku, gaidot atveramies brīnišķo ziedu. No visām malām sabruka plēsīgi zvēri un nikniem rēcieniem devās virsū. Viņu ads izmeta pekles ugunis, viņu rīklēs rēca izsalkums... Burvju loks sargāja Jāni. Bet pietiktu viņam novērst acis no papardes krūma, lai loks zaudētu savu spēku, lai pats zaudētu dzīvību. Viņš nenovērsās. Viņš izturēja. Un zieds atvērās. Sapnis par mīlu, dievišķo, mūžīgo, guva piepildījumu sievietes tēlā, kas pacēlās no plaukušā zieda, Tūkstots raķetes uzvijās gaisā un, krītot lejup, apbēra viņu rozēm, kvēlām sarkanām rozēm. — Līgo! Līgo! Līgo! — sagrīļojās kalna pakājē skatītāju tūkstoši. 1 — Līgo! Līgo! — atbalsojās kalnos un lejās. — Līgo! — pāršalca zemi un debesis* ". ' Uzvedums nebeidzās. Svētku dalībnieki saplūda ar skatītājiem un viss Zilais kalns līgoja dziesmām, līgoja vaiņagiem, ar neapjauzamu spēku uzsviezdams gaisā dzīvības pilno, auglības pilno, dievības pilno: — Līgo! — Cik skaisti! cik skaisti! — vienā laidā sauca jaunkundze. — Pusnakts rozes! Vai jūs redzējāt, kā viņas izplauka debesīs tumši sārtas un krita uz zemi? — Viena no šīm rozēm iekrita manā sir. dī. Tā visskaistākā. Un tā esat jūs, — teica Vītoliņš. Viņa nolaida acis. Viņa atbalstījās pie viņa auguma, kā meklējama spēku. — Jūs mani sāpinājāt. Pusnakts roze bija uzziēdējusi arī viņas

airtu .

— Kāpēc jūs neticat man? — Nekā, nekā es nezinu par jums? — Es esmu Jānis. — Jānis? Jūs — laimīgs! Jums šodien vārda diena. Daudz laimes! — Man būs tikai viena laime. Un tā būsāt jūs. Vai jūs to varat man novēlēt? Viņi sadevās rokām. — Es meloju, jums teikdama, ka man ir grūta dzīve, ka man nav lauku māju, kur jāpļauj siens, kur jāceļ āboliņš kaudzēs, kur jāgana govīs. Ak sieviete! Visskaistākā tak viņa ir melos! Viņi gāja un apsēdās pļavā, jo viņiem bija sviestmaizes, bija vīns un sirdis ziedēs= ja rozes. Vītoliņš pildīja glāzes, pacēla un saskandināja. Viss nezināmais bija izbeidzies, viņa smadzenēs noskaidrojās satrauktais ceļš, kuru viņš bija noskrējis. Tagad tas kā saulains lielceļš baltoja un vijās no Zilā kalna uz Rīgu. Un viņi tukšoja glāzes pie nezināmā vir. ziena kapa. Bet ap Zilo kalnu skalojās nebeidzamas līksmības viļņi, ar savām vaiņagotām galotnēm uzķerdami pusnakts rozes un iešūpodami tās cilvēku sirdīs. LSg ol^'